

ALKOGOLIZMDA DEPRESSIV BUZILISHLARNING PSIXOFARMAKOTERAPIYASI

Pediatriya fakulteti 516-guruh talabasi

Amonova Shahrizod

Pediatriya fakulteti 202-guruh talabasi

Jovliyeva Zahro

Samarqand davlat tibbiyot universiteti

Samarqand, O‘zbekiston Respublikasi

Rezyume

Ushbu maqolada psixoaktiv moddalarga patologik maylning affektiv buzilishlar bilan o‘zaro bog‘liqligi o‘rganilgan. Olingan natijalarni inobatga olgan holda, psixoaktiv moddalarga patologik maylni antidepressantlar yordamida davolash bo‘yicha amaliy tajriba bayon etilgan. Antidepressantlardan foydalangan holda 44 nafar bemorda (erkaklar – 26 nafar, ayollar – 19 nafar) klinik tadqiqot o‘tkazildi. Maqolada davolashning optimal samaradorligi ko‘rsatib berilgan. Alkogolizm bilan og‘rigan bemorlarda depressiya ko‘p hollarda somatogen kelib chiqishga ega bo‘lib, ya’ni alkogolning markaziy asab tizimiga (MAT) toksik ta’siri bilan bog‘liqdir. Ko‘pchilik bemorlarda u alkogol abstinent sindromi bartaraf etilgandan va etanoldan voz kechilgandan so‘ng 2–4 hafta ichida spontan ravishda kamayadi.

Kalit so‘zlar: patologik mayl, affektiv buzilishlar, psixoaktiv moddalar, ruhiy buzilishlar, alkogolga qaramlik, antidepressantlar.

Resume

This article presents a paper that examines the relationship of pathological attraction to psychoactive substances with affective disorders. Taking into account the results obtained, the practical experience of therapy of pathological attraction to psychoactive substances using antidepressants is presented. A clinical study with the use of antidepressants was conducted in 44 patients (men – 26, women – 19). The optimal

effectiveness of treatment is presented in this article. Depression in patients with alcoholism in most cases of somatogenic origin, i.e. associated with the toxic effect of alcohol on the central nervous system (CNS), and in most patients it spontaneously decreases within 2-4 weeks after the relief of alcohol withdrawal syndrome and abstinence from ethanol.

Key words: pathological drives, affective disorders, psychoactive substances, mental disorders, alcohol dependence, antidepressants.

Depressiya va qaramlik o'rtasidagi bog'liqlik. Depressiya va qaramlik o'rtasidagi bog'liqlik klinik jihatdan juda katta ahamiyatga ega. Bu nafaqat ushbu buzilishlarning umumiy populyatsiyada keng tarqalganligi, balki ularning ko'pincha bir bemorda birgalikda uchrashi bilan ham bog'liqdir. Psixoaktiv moddalarga patologik maylning asl sababi birlamchi ruhiy buzilish bo'lishi mumkin. Natijada depressiya va alkogolizm yoki giyohvandlik bilan og'rigan bemorlar nafaqat tushkun kayfiyat va psixoaktiv moddalarga bo'lgan kuchli istak bilan, balki ushbu kasalliklarning rivojlanishida o'zlarini aybdor his qilish tuyg'usi bilan ham kurashishga majbur bo'ladilar.

Depressiya, ruhiy va jismoniy qaramlik o'rtasidagi munosabatlar juda murakkab bo'lib, bu buzilishlarning etiologiyasi va patogenezida ko'plab qo'zg'atuvchi omillar muhim rol o'ynaydi. Shuni ta'kidlash lozimki, nikotinga qaramlik barqaror jismoniy va ruhiy qaramlikni keltirib chiqaradi. Chekishni tashlash, ayniqsa ayollar uchun, nihoyatda qiyin. Ma'lumki, nikotin monoaminoksidaza faolligini susaytiradi, ya'ni u antidepressant xususiyatlarga ega. Afsuski, chekish onkologik va yurak-qon tomir kasalliklari rivojlanishining asosiy xavf omillaridan biridir.

Tadqiqot maqsadi. Antidepressant fevarin va trankvilizator grandaksinining depressiya va moddalarga qaramlik simptomlarining og'irligiga ta'sirini baholash.

Materiallar va usullar. XKT-10 mezonlariga muvofiq depressiv buzilish bilan kechuvchi alkogolga qaramlik tashxisi qo'yilgan 44 nafar ambulator bemor kuzatuvga olindi. Samaradorlikni baholash uchun quyidagi shkalalardan foydalanildi: Hamilton depressiya shkalasi (HAM-D17), Yevropa qaramlik sindromi og'irligi shkalasi (Europ ASI), shuningdek kasallik og'irligi va yaxshilanish dinamikasini baholash uchun Umumiy

klinik taassurot shkalasi (CGI-S, CGI-I). Baholash davolash boshida, soʻngra 3- va 14-haftalarda oʻtkazildi.

Natijalar va muhokama

Biz alkogolizm da hissiy patologiyani klinik jihatdan kuzatdik. Alkogolizmning klinik manzarasi hissiy buzilishlar bilan boy boʻlib, ularning tabiati va kelib chiqishiga qarab turli terapevtik yondashuvlarni talab etadi. Ammo ushbu patologiyani klinik xususiyatlarini baholashdan oldin uni nopatologik hissiy siljishlardan aniq ajratish zarur. Xususan, noxush hayotiy vaziyatga psixologik jihatdan tushunarli, tabiiy va adekvat reaksiya boʻlgan yomon kayfiyatdan farqlash lozim.

Alkogolizm bilan ogʻrigan bemorlarda bunday vaziyatlar yetarli: ichkilikbozlik tufayli oilaning buzilishi, moliyaviy yoki huquqiy muammolar, ishdan boʻshash, ota-onalik huquqidan mahrum boʻlish, yaqinlar bilan nizolar, yolgʻizlik va boshqalar. Salbiy hissiy kechinmalar kasallikka yoki psixiatriya shifoxonasiga yotqizilishga javob reaksiyasi boʻlishi mumkin. Bunday hollarda yomon kayfiyat koʻpincha ruhiy sogʻlomlik belgisi boʻlib, maxsus davolashni talab qilmaydi.

Hissiy buzilishlar birlamchi va ikkilamchi turlarga boʻlinadi. Birlamchi hissiy buzilishlar kamroq uchraydi va baʼzan aniq, baʼzan esa oʻchirilgan shaklda hatto premorbid davrda, yaʼni alkogolizm boshlanishidan oldin ham kuzatiladi. Bunday buzilishlar (asosan endogen depressiya) alkogolizm bilan ogʻrigan bemorlarning 5–15 % ida uchraydi; ayollarda 15–20 %, erkaklarda esa 7 % ni tashkil etadi.

Ikkilamchi hissiy buzilishlar, odatda, alkogolizmning rivojlangan bosqichlarida shakllanadi. Ularga sindromologik jihatdan ajralgan holatlar (asosan endogen depressiyaga oʻxshash va mos antidepressant terapiyani talab qiluvchi depressiyalar), shuningdek alkogolizmning asosiy sindromlari tarkibiga kiruvchi holatlar kiradi.

Tadqiqot natijalari. Depressiya simptomlari barcha baholash usullari bo'yicha alkogolizm bilan og'rikan bemorlarning ko'pchiligida aniqlandi. 39 nafar (35 %) bemorda depressiya va xavotir birgalikda kuzatildi ($p<0,05$). Shu bilan birga, alkogol iste'mol qiluvchilarga HADS usuli bo'yicha subklinik xavotir va depressiyaning ustunligi xos bo'lib, 48 ta (80 %) holatda qayd etildi; klinik darajadagi xavotir va depressiya esa 12 ta (20 %) bemorda aniqlangan ($p<0,05$).

Hamilton shkalasi bo'yicha tadqiqot ko'pchilik bemorlarda depressiyaning bevosita va bilvosita simptomlari mavjudligini ko'rsatdi ($p<0,05$). Montgomery–Asberg depressiya shkalasi (MADRS) ma'lumotlariga ko'ra, bemorlarning aksariyatida past o'z-o'zini baholash, o'ziga, dunyoga va kelajakka nisbatan salbiy qarashlar aniqlandi — 38 nafar (63,3 %), $p<0,05$.

Anamnestik ma'lumotlar alkogolizmning fobiyalar, vahima xurujlari, xavotir va zo'riqish bilan birga kechishini, shuningdek alkogolizm va ruhiy kasalliklar bo'yicha irsiy yuklama hamda bolalikdagi psixotravmalar mavjudligini tasdiqladi.

Shifoxonadan chiqarilgandan so'ng, Bek shkalasiga ko'ra, 20 nafar (33,34 %) bemor qayta tekshiruvgacha antidepressantlar qabul qilgan: 14 nafar (23,33 %) bemor 4–6 hafta davomida kuniga 40 mg dozada fluoksetin, 26 nafar (21,67 %) bemor esa 4–6 hafta davomida kuniga 50 mg dozada stimulyator qabul qilgan. Antidepressantlar qabul qilinishidan oldingi dastlabki tekshiruvda barcha 46 nafar (76,7 %) bemorda o'rtacha darajadagi, 14 nafar (24,3 %) bemorda esa og'ir depressiya aniqlangan.

Ambulator davolash jarayonida, Bek shkalasi bo'yicha uchinchi baholashda (psixoterapevt bilan bir martalik yoki dinamik kuzatuvda, remissiya davrida) 1–2 oydan 7–9 oygacha bo'lgan muddatda o'rtacha va og'ir depressiyaga ega bemorlar sonining kamayishi kuzatildi: mos ravishda 21 nafar (35,12 %) va 18 nafar (30,10 %) ($p<0,05$). Shunday qilib, antidepressantlarni psixoterapiya bilan birgalikda qo'llash alkogolizm va depressiya bilan og'rikan bemorlarni davolash natijalariga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Ikkilamchi depressiyalar alkogolizm bilan og'rikan bemorlarning 40–60 % ida uchraydi. Ular, ayniqsa, kasallikning noqulay kechishiga, kech bosqichlariga va davriy (zapoy) ichish turiga xosdir. Bu holatda dientsefal tuzilmalar jalb qilinishi bilan bog'liq

patogenetik siljishlar yuz beradi; ular kasallik kechishining tez-tezligi va hissiy patologiya (depressiya) uchun mas'uldir.

Ikkilamchi hissiy buzilishlarning muhim qismi alkogolga patologik mayl, alkogol abstinent sindromi va alkogol degradatsiyasi tarkibiy qismlari hisoblanadi. Alkogolga patologik maylning hissiy komponenti alkogolizm bilan og'rgan bemorlarda suitsidal xavfning asosiy manbai hisoblanadi. Alkogol abstinent sindromi tarkibida deyarli yarmida atipik depressiya variantlari — xavotirli, gipoxondrik, disforik shakllar kuzatiladi. Hissiy beqarorlik, yig'loqlik, isterik reaksiyalar, ko'z yoshli tushkunlikdan beparvo quvonchgacha bo'lgan keskin hissiy tebranishlar xosdir.

Hamroh depressiyani o'z vaqtida aniqlash va adekvat davolash ushbu toifadagi bemorlarni samarali davolashning muhim sharti hisoblanadi. Antidepressantlar alkogolizm bilan og'rgan bemorlarda hamroh depressiyani davolashda samarali qo'llaniladi. Xususan, antidepressant terapiya alkogolga bo'lgan maylni kamaytirishi va detoksikatsiya davrida relapslar chastotasini pasaytirishi mumkin. Antidepressantlar alkogolizm, nikotin qaramligi yoki giyohvandlik bilan og'rgan bemorlarni davolashda samarali bo'lib, ayniqsa davolash jarayonida ushbu kasalliklarning psixosotsial jihatlari hisobga olinganda.

Ushbu toifadagi bemorlarni davolashda antidepressantlarga ustunlik berish lozim, chunki benzodiazepinlar tezda jismoniy va ruhiy qaramlikni keltirib chiqaradi, bu esa antidepressant terapiyada kuzatilmaydi. Yangi avlod antidepressantlari yuqori samaradorlik va xavfsizlikka ega. Uzoq muddatli amaliyot shuni ko'rsatadiki, antidepressant terapiyani ancha erta boshlash alkogolga bo'lgan maylni va kasallik qaytalanish xavfini kamaytiradi.

Bemorning jismoniy holatini hisobga olgan holda antidepressantlar dozasi kamaytirilishi, antixolinergik va yurak-qon tomir nojo'ya ta'sirlariga alohida e'tibor berilishi lozim. Trisiklik antidepressantlardan foydalanish ko'pincha alkogolli jigar va miokard shikastlanishlari tufayli cheklanadi yoki imkonsiz bo'ladi.

Alkogolizm va depressiya bilan og'rgan bemorlarni davolashda serotonergik preparatlarning samaradorligi bo'yicha ko'plab klinik tadqiqotlar o'tkazilgan. Bizning tadqiqotimiz natijalari fevarin preparati alkogolga qaramlik va depressiya bilan kechuvchi

bemorlarni davolashda samarali ekanligini ko'rsatdi. 40 nafar bemor ambulator davolandi. O'rtacha yosh — 45 yosh, ularning 70 % erkaklar edi. Bemorlarning 65 % ida katta depressiyaning birlamchi epizodi, 35 % ida esa qaytalanuvchi depressiv epizod tashxisi qo'yilgan. Fevarin 14 hafta davomida qo'llanildi, o'rtacha sutkalik doza 75 mg ni tashkil etdi.

Davolash davomida nojo'ya ta'sirlar bemorlarning 6 % ida kuzatildi. Bunga qisqa ta'sirli venlafaksinning qo'llanilishi, hamroh kasalliklar va boshqa dori vositalarini qo'shimcha qabul qilish sabab bo'lishi mumkin. Shu bilan birga, arterial bosimda sezilarli o'zgarishlar qayd etilmadi.

Davolashda grandaksin keng qo'llaniladi, chunki u yengil psixostimullovchi va anksiolitik ta'sir ko'rsatadi, yaqqol sedativ ta'sir bilan kechmaydi. Grandaksin bilan kurs davolash 6 hafta davom etadi, o'rtacha sutkalik doza 100 mg. Eng yaxshi va tezkor samaraga grandaksin va fevarinni birgalikda qo'llash orqali erishiladi.

Shuningdek, reksetin preparati ham bemorlarimizni davolashda o'zini yaxshi tomondan ko'rsatdi.

Xulosalar

1. Yangi avlod antidepressantlarining dozasi terapiya davomida kamaytirishni talab etmadi, bu ularning qisqa muddatli va uzoq muddatli qo'llanishda yaxshi o'zlashtirilishi bilan bog'liq.
2. Bemorlar zamonaviy antidepressantlarni uzoq muddat qabul qilish hayotdan zavq olish, o'zini to'laqonli shaxs sifatida his qilish, yaqinlar va hamkasblar bilan munosabatlarni yaxshilashga yordam berishini ta'kidladilar.
3. Antidepressantlarning samaradorligi turlicha bo'lib, davolash muvaffaqiyati ko'p jihatdan bemorning davolashga mas'uliyatli yondashuviga bog'liq.
4. Yangi avlod antidepressantlari remissiyani saqlab qolishga yordam beradi va qaramlik bilan og'rigan bemorlarni kompleks davolashda qo'shimcha dori vositalari sifatida tavsiya etilishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Batirbekovich, K. R., Sabrieva, V. A., & Alamovich, K. A. (2022). Psychopharmacotherapy of Depressive Disorders in Alcoholism. Eurasian Journal of Humanities and Social Sciences, 8, 19-22.
2. Khayatov, R. B., Velilyaeva, A. S., & Kurbanov, A. A. (2022). OPTIMIZATION OF THERAPY OF ALCOHOL WITHDRAWAL SYNDROME IN PATIENTS WITH SUB-DEPRESSION. Евразийский журнал медицинских и естественных наук, 2(5), 189–192.
3. Khayatov, R. B., Velilyaeva, A. S., & Kurbanov, . A. A. (2022). AFFECTIVE DISORDERS AS A WEIGHTENING FACTOR IN ALCOHOL DEPENDENCE THERAPY . Евразийский журнал медицинских и естественных наук, 2(5), 193–196.
4. Telmanovna, X. S., & Batirbekovich, X. R. (2023). Psychopharmacotherapy of Depressive Disorders in Alcoholism. Eurasian Research Bulletin, 16, 179-182.
5. N. Turaeva (2023). CLINICAL-LABORATORY FEATURES OF INTERSTITIAL NEPHRITIS IN CHILDREN WITH PURINE DYSMETABOLISM. Science and innovation, 2 (D12), 135-140. doi: 10.5281/zenodo.10324931
6. N. Turaeva (2023). ANTIOXIDANT THERAPY IN PATIENTS WITH CHRONIC NEPHROTIC GLOMERULONEPHRITIS. Science and innovation, 2 (D12), 131-134. doi: 10.5281/zenodo.10324779
7. Меликова Дилшодахон Уктам Кизи, Ахмеджанова Наргиза Исмаиловна, Тураева Назира Юлдашевна, Юлдашев Ботир Ахматович, & Абдурасулов Фозил Пардаевич (2020). Клинические особенности течения хронического пиелонефрита у детей на фоне анемического синдрома. Достижения науки и образования, (1 (55)), 66-69.
8. Очилов, У., Кубаев, Р., & Хаятов, Р. (2016). Психические расстройства при употреблении психоактивных веществ с вич-инфекцией. Журнал проблемы биологии и медицины, (2 (87), 184–186.
9. Раджабов Хикмат Тошевич, Хаятов Рустам Батырбекович, & Велиляева Алие Сабриевна (2020). КЛИНИКО-ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ И НЕЙРОФИЗИОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ НЕПСИХОТИЧЕСКИХ

ПСИХИЧЕСКИХ РАССТРОЙСТВ У ЛИЦ ПОЖИЛОГО ВОЗРАСТА. Вестник науки и образования, (23-3 (101)), 75-78.

10. Раджабов Х.Т., Тургунбаев А.У., Кубаев Р.М., & Хаятов Р.Б. (2021). ДЕПРЕССИЯ И ТРЕВОГА У БОЛЬНЫХ АЛКОГОЛИЗМОМ, ОСЛОЖНЕННЫМ НИКОТИНОВОЙ ЗАВИСИМОСТЬЮ. Вестник науки и образования, (17-2 (120)), 134-137.

11. Тураева Назира Юлдашевна (2020). Клинико-лабораторные особенности течения дисметаболической нефропатии у детей с нарушением пуринового обмена. Достижения науки и образования, (5 (59)), 86-88.

12. Тураева, Н., & Абдукадырова, Н. (2022). Оптимизация терапии хронического гломерулонефрита у детей. Журнал вестник врача, 1(2), 118–120.

13. Хаятов Рустам Батырбекович, Велиляева Алие Сабриевна, Тураев Бобир Темирпулатови, & Тураев Толиб Махмуджонович (2019). Аффективные расстройства у больных алкогольной зависимостью как фактор риска развития суицидального поведения. Достижения науки и образования, (11 (52)), 96-98.

14. Хаятов Рустам Батырбекович, & Велиляева Али Сабриевна (2020). Особенности развития и течения аффективных расстройств при сахарном диабете. Достижения науки и образования, (5 (59)), 62-64.

15. Хаятов Рустам Батырбекович, Велиляева Алие Сабриевна, & Абдуразакова Робия Шералиевна (2020). Особенности возникновения и течения психоорганических расстройств при сахарном диабете. Достижения науки и образования, (7 (61)), 31-33.

16. Хаятов, Р., & Велиляева, А. (2022). Влияние тревожно-депрессивных расстройств на тяжесть течения и качество жизни у больных сахарным диабетом 2 типа. Журнал вестник врача, 1(4), 99–102. <https://doi.org/10.38095/2181-466X-2020974-98-101>

17. Хаятов, Р., Велиляева, А., Мардиев О., & Курбанов, А. (2022). Особенности коморбидного течения тревожно-депрессивных расстройств и личностных изменений при сахарном диабете 2 типа. Журнал вестник врача, 1(1), 104–108. <https://doi.org/10.38095/2181-466X-2021981-103-107>

18. Каршиев Зиядулло Хазратович, Хаятов Рустам Батырбекович, Шерматов Озод Норбекович, Раджабов Хикмат Тошевич, & Рузиева Диана Джамаловна (2021). АФФЕКТИВНЫЕ РАССТРОЙСТВА КАК ОТЯГОЩАЮЩИЙ ФАКТОР В ТЕРАПИИ АЛКОГОЛЬНОЙ ЗАВИСИМОСТИ. Вестник науки и образования, (5-2 (108)), 21-24.

19. Хаятов, Р., Велиляева, А., Мардиев О., & Курбанов, А. (2022). Особенности коморбидного течения тревожно-депрессивных расстройств и личностных изменений при сахарном диабете 2 типа. Журнал вестник врача, 1(1), 104–108. <https://doi.org/10.38095/2181-466X-2021981-103-107>

20. Очилов, У., Кубаев, Р., & Хаятов, Р. (2016). Психические расстройства при употреблении психоактивных веществ с вич-инфекцией. Журнал проблемы биологии и медицины, (2 (87), 184–186. извлечено от https://inlibrary.uz/index.php/problems_biology/article/view/3568